

УДК 340.13

**ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

**WAYS OF IMPROVEMENT OF NATIONAL ETHNIC POLICY
IN UKRAINE ON LEGISLATIVE LEVEL**

Сметюх В.С.,
аспірант III курсу
кафедри загально-правових дисциплін та міжнародного права
економіко-правового факультету
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

У даній статті висвітлюється роль етнонаціональної політики у становленні сучасної української держави. Автор досліджує теоретико-правові аспекти етнодержавного розвитку, шляхи вдосконалення механізму міжетнічного спілкування, узгодження інтересів української нації і національних меншин при формуванні громадянського суспільства. Особливу увагу акцентовано на внесенні змін до деяких нормативно-правових актів законодавства та на детальному аналізі концепції державотворення в Україні.

Ключові слова: етнонаціональна політика, законодавче регулювання, національна ідентифікація, державотворчий процес, титульна нація, національні меншини.

В данной статье обозначена роль этнонациональной политики в становлении современного украинского государства. Автор исследует теоретико-правовые аспекты этногосударственного развития, пути усовершенствования механизма межэтнического общения, согласование интересов украинской нации и национальных меньшинств при

формировании гражданского общества. Особое внимание акцентируется на внесении изменений в некоторые нормативно-правовые акты законодательства и на детальном анализе концепции государствообразования в Украине.

Ключевые слова: этнонациональная политика, законодательное регулирование, национальная идентификация, процесс государствообразования, титульная нация, национальные меньшинства.

It is described the role of national ethnic policy in formation of the modern Ukrainian state in this article. The author investigates theoretical and legal aspects of ethnical state development, ways of improvement of the mechanism of inter-ethnic communication, coordination of interests of Ukrainian nation and national minorities during civil society formation. Special attention is paid to the amendments to some regulatory legal acts of legislation and on detail analysis of the concept of state formation in Ukraine.

Key words: national ethnic policy, legislative control, national identification, state-building process, the titular nation, national minorities.

Постановка проблеми. З проголошенням незалежності України з'явилися необхідні умови для повномасштабного вивчення концепції етнонаціонального розвитку, її понятійно-термінологічного інструментарію, осмислення сутності та пріоритетів етнонаціональної сфери як важливого фактора державотворення. Враховуючи специфіку українського поліетнічного суспільства, необхідно вжити заходів для оптимізації державної політики та приведенню її нормативно-правової бази, принципів і змісту до міжнародно-правових стандартів, які відповідають стану та тенденціям розвитку етнонаціональних відносин в Україні, а також узгоджуються з конституційно визначеними цілями і завданнями.

Стан дослідження. Вивченням та розробкою концептуальних основ державної національної політики займаються такі відомі українські вчені, як : О. Антонюк, І. Зварич [4], О. Копиленко, О. Майборода, Л. Нагорна [5], В. Погорілко, П. Рабинович [6], Ю. Римаренко, П. Стецюк [7], Ю. Шемшученко, М. Юрченко [8] та інші.

Актуальність та проблематика міжнаціональних відносин націонале не тільки вчених-правників, але й законотворців на чітке визначення понять і створення концепції обґрунтованої національної політики, що забезпечить вибір оптимальних шляхів у практиці побудови демократичної держави і розвитку етносів [9, с. 160].

Виклад основного матеріалу. *Державна етнонаціональна політика України – система заходів держави, спрямованих на задоволення потреб української нації, представників інших етносів, корінних народів та національних меншин, які є складовими українського суспільства: української діаспори, яка пов'язана з ядром українського етносу; депортованих за національною ознакою осіб, які повертаються в Україну, пов'язаних із специфікою етнокультурного розвитку, регулюванням міжетнічних відносин, усуненням чинників міжетнічної напруженості та міжетнічних конфліктів, забезпеченням участі у державотворчих процесах різних структурних етнонаціональних компонентів українського суспільства.*

Головною метою державної етнонаціональної політики України є забезпечення рівноправних відносин та тісної взаємодії представників різних етносів, які проживають в Україні, підтримання атмосфери толерантності, довіри й поваги у взаєминах між ними [4, с. 311]. Державна етнонаціональна політика України передбачає оптимальне врахування інтересів усіх етнонаціональних спільнот, створення

сприятливих умов для розвитку української нації, корінних народів та національних меншин. Змістом етнонаціональної політики демократичної Української держави є міжнаціональна злагода в умовах етнічної розмаїтості.

Основними напрямками державної етнонаціональної політики України мають бути: забезпечення рівних конституційних прав і свобод та рівності перед законом усіх громадян незалежно від їхнього етнічного походження; гарантування повної та рівноправної участі громадян України, які належать до різних етнічних спільнот, у всіх сферах життя українського суспільства; забезпечення розвитку культури української нації; визнання багатоетнічного характеру українського суспільства і підтвердження права всіх його членів на збереження та популяризацію своєї культурної спадщини; підтримання атмосфери взаєморозуміння і взаємодії між усіма складовими етнонаціональної структури українського суспільства українською нацією, корінними народами та національними меншинами; розв'язання етнополітичних суперечностей і конфліктів мирними засобами; сприяння українській діаспорі у збереженні та розвитку національної культури, мови, традицій та звичаїв з урахуванням національного законодавства країн її проживання визнання прав осіб, депортованих за національною ознакою території України, на добровільне повернення в Україну, сприяння їх інтеграції в українське суспільство та інше.

До законодавчих актів, що забезпечують реалізацію державної етнонаціональної політики України, належать Конституція України [1], Закони України «Про національні меншини в Україні» [3], «Про громадянство України», «Про мови в Українській РСР», «Основи законодавства України про культуру», «Про освіту», «Про інформацію», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про об'єднання громадян», «Про біженців», «Про правовий статус іноземців», інші нормативно-правові акти, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [8, с. 15].

Пріоритетними завданнями є приведення законів України, що стосуються державної етнонаціональної політики, у відповідність Конституції України, загальноновизнаними нормами і принципами міжнародного права, розроблення та прийняття нових законодавчих актів, які б ефективно регулювали існуючі правовідносини і вирішували актуальні проблеми, наприклад, внесення відомостей про національність до деяких документів, що посвідчу-

ють особу [5, с. 110]. Вивчаючи це питання доходимо кількох висновків:

- по-перше, чинне законодавство України містить поняття ідентифікації особи за національною ознакою. Так, зокрема, Закон України «Про національні меншини в Україні» визначає, що «Верховна Рада України, виходячи із життєвих інтересів української нації та всіх національностей... приймає цей Закон з метою гарантування національним меншинам права на вільний розвиток». Цей закон гарантує громадянам України, незалежно від їхнього національного походження, «рівні політичні, соціальні, економічні та культурні права і свободи, підтримує розвиток національної самосвідомості й самовиявлення». Також у законі зазначено, що «громадяни України мають право вільно обирати та відновлювати національність. Примушення громадян у будь-якій формі до відмови від своєї національності не допускається» [3, ст. 11];

- по-друге, закону, який прямо забороняв би зазначати національність в реєстраційних документах не існує. Є лише постанова Верховної Ради України від 26 червня 1992 року «Про затвердження положень про паспорт громадянина України, про свідоцтво про народження та про паспорт громадянина України для виїзду за кордон», з якої було вилучено графу «національність». Також існує постанова Кабінету Міністрів України від 12 вересня 2002 року № 1367, якою затверджено зразок бланку свідоцтва про народження, отже, органи реєстрації актів цивільного стану не зазначають в реєстраційних документах ні національності батьків у свідоцтві про народження, ні національності всиновленої дитини, ні національності померлого. Крім того, відтоді в Держкомстаті України не ведеться статистичний облік народжених дітей за національністю. Прийняття закону, який повернув би графу «національність» жодним чином не націлено підвищувати авторитет української нації за рахунок інших етносів, які проживають в Україні, розпалювати міжнаціональну ворожнечу чи нетер-

пимість. Суть в тому, щоб кожна особа за власним бажанням мала можливість в реєстраційних документах зазначити хто вона, яка в неї національність. Цією диспозитивною нормою однаково можуть скористатися як українці, так і представники інших національностей;

- по-третє, правовий статус титульної (української) нації в Україні в жодному нормативно-правовому акті не закріплено. Закон України «Про національні меншини в Україні» упродовж 20 років чітко регламентує питання визначення національності громадян, які відносять себе до нацменшин: «До національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою» [3, ст. 2]. Натомість є Закон України «Про закордонних українців», в якому закордонний українець тлумачиться як «особа, яка є громадянином іншої держави або особою без громадянства, а також має українське етнічне походження або є походженням з України» [2, ст. 1].

Адже, держава має сприяти консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури – демографічної та етнічної основи українського суспільства. Адже, всебічний розвиток української нації є головною умовою забезпечення інтеграції всіх структурних етнонаціональних компонентів українського суспільства в Український народ.

Висновки. Аналізуючи вищезазначене, необхідно звернути увагу на те, що вивчення процесу етнодержавотворення є нагальним, як у науково-пізнавальному, так і в практично-прикладному значенні з урахуванням сучасних міжетнічних проблем регіонів. А тому, тільки за умов неухильного дотримання напрямків державної національної політики можливе збереження миру та злагоди в умовах існування єдиного українського громадянства, цілісності державної території, рівноправності громадян усіх націй та народностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 15.
2. Закон України «Про закордонних українців» // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 39. – С. 473.
3. Закон України «Про національні меншини в Україні» // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – С. 530.
4. Зварич, І.Т. Етнополітика в Україні: регіональний контекст [Текст] : [монографія] / І.Т. Зварич. – К. : Дельта, 2009. – 320с.
5. Нагорна Л. П. Феномен регіоналізму і національна ідентичність в Україні: історичні витоки / Регіональна історія України: 36. наук. статей / Гол. ред. В. Смолій; відп. ред. Я. Верменич. – К.: Ін-т історії НАН України, 2007. – Вип. 1. – С. 107–122.
6. Рабинович П.М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. Посібник. – Вид. 10-е, доповнене. – Львів: Край, 2008. – 224 с.
7. Стецюк П. Конституційно-правові засади побудови (організації) України як національної держави // Народознавчі зошити. Двомісячник. 2002. Зошит 5-6 (47-48). Вересень-грудень. – С. 425–428.
8. Юрченко М.М. Законодавство незалежної України про статус української нації та національних меншин. – Одеса: Астропринт, 1997. – 20 с.
9. Юрченко М.М. Теоретична розробка проблеми українського етнодержавознавства // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 1997. – № 2. – С. 156–163.